

Motion till riksdagen

1989/90:Jo772

av Inger Schörling m.fl. (mp)

Naturvården

Den här partimotionen är en övergripande motion som tar upp vår syn på naturvårdspolitiken. Men många av våra förslag av stor betydelse för naturvården tas upp i andra partimotioner t.ex. i motionerna om skogsbruk, biotopskydd och om budgeten för miljödepartementet och jordbruksdepartementet.

Allmänna synpunkter

Sveriges naturvårdspolitik är skandalöst dålig. Trots det ökande allmänna medvetandet om att vi är direkt beroende av naturresurserna och att det därför är av yttersta vikt att hushållningen med naturresurserna hävdas, kan vi inte skönja några förändringar i riksdagsmajoritetens politik. En mycket liten del av Sveriges areal är skyddad och det är t.o.m. så att en produktionsinriktad lagstiftning (t.ex. skogsvårdslagen) och statliga bidrag (t.ex. bidrag till byggande av skogsbilvägar) styr utvecklingen mot en allt hårdare utarmning av naturmiljön.

Det krävs ett trendbrott i den svenska naturvårdspolitiken om utvecklingen ska kunna vändas. Som ett försiktigt och kortsiktigt mål har vi föreslagit att 1 % av den produktiva skogsmarken nedanför den gamla skogsodlingsgränsen ska skyddas. Men på längre sikt är det inte tillräckligt om den snabba utslagningen av arter ska kunna stoppas. Den internationella naturvårdsunionen kommer troligen att föreslå att 10 % av alla representativa naturtyper bör skyddas. Vi anser att riksdagen bör anta denna målsättning som ett långsiktigt mål.

Eftersom Sverige har ställt sig bakom den internationella naturvårdsunionens "World Conservation Strategy" tycker vi att det är dags att riksdagen uttalar sig för att den svenska naturvårdspolitiken ska harmoniseras i enlighet med denna.

Miljö- och naturvården har en svag ställning inom statsförvaltningen i allmänhet och har svårt att hävda sig i intressekonflikter. Den "gröna" sidan har varken i länsstyrelsernas naturvårdsenheter eller inom Naturvårdsverket prioriterats högt. Naturvårdens ställning och den ekologiska kompetensen måste därför stärkas inom statsförvaltningen. I vårt budgetförslag för civildepartementets verksamhetsområde har vi anslagit 50 milj. kr. utöver regeringens förslag till förstärkning av länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Två tjänster per länsstyrelse bör öronmärkas för den gröna naturvården.

Biotopskydd

I Sverige saknas, till skillnad från t.ex. USA, ett skydd för hotade arters livsmiljöer. Sverige uppfyller inte sina internationella förpliktelser på området. Trots att Bernkonventionen, som ställer krav på biotopskydd, sedan länge är ratificerad av Sverige har regeringen inte lagt fram något lagförslag om biotopskydd. I en annan partimotion lägger vi därför fram ett lagförslag till skydd för hotade arter och deras biotoper.

I vårt budgetförslag för miljödepartementet har vi dessutom föreslagit 7 milj. kr utöver regeringens förslag.

Naturvårdslagen

Att den svenska naturvårdslagstiftningen, där naturvårdslagen ingår, är svag är allmänt känt. Naturskyddsföreningen har lagt fram ett förslag till ny naturvårdslag (Bättre naturskydd, 1986) och efter hårt tryck från bl.a. naturskyddsföreningens sida satte man till en utredning som ska lämna sitt slutbetänkande i vår. Men någon proposition är ännu inte utlovad från regeringens sida och vi vet inte om några positiva förändringar kommer att föreslås.

Regeringen har hela tiden prioriterat problematiken lågt. Dessutom försämrades naturvårdslagen drastiskt 1987 i samband med uppgörelsen mellan centern och socialdemokraterna om plan- och bygglagen. Tidigare hade markägaren rätt till ersättning då krav på naturvårdshänsyn "försvårade pågående markanvändning inom fastigheten". Efter lagändringen blev formuleringen "försvåra pågående markanvändningen inom berörd del av fastigheten". Markägarintressena stärktes och naturvården fördröjades kraftigt. I praktiken har lagändringen lett till att ambitionerna har fått sänkas betydligt inom naturvården. Vi kräver därför att 26 § i naturvårdslagen ändras så att ersättningsreglerna blir desamma som gällde före 1987.

Nationalparkerna

I vårt budgetförslag för miljödepartementets verksamhetsområde har vi föreslagit en rejäl satsning (totalt 500 milj. kr.) på inköp av mark för att skydda de sista resterna av urskog och urskogsliknande naturskog som finns kvar i landet.

Förra året presenterade naturvårdsverket en nationalparksplan. Vi anser att den var en bra början och att den bör genomföras. Men nu är det dags att gå vidare! Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att ta fram en ny omfattande plan för inrättande av nationalparker. I det arbetet måste också behovet av skogsnationalparker, som ligger längre från fjällområdena än vad huvuddelen av nationalparkerna gör, beaktas. En stor skogsnationalpark skulle kunna fungera som livsmiljö för hotade större däggdjur som björn och varg. Det är också viktigt att naturvårdsverket tar fram förslag för inrättande av nationalparker även i Norrlands älvdalar.

En av anledningarna till att så liten areal är skyddad som nationalparker i skogsbygderna är troligen de högre kostnaderna för att köpa in marken. Skogsmarken kostar helt enkelt mer än fjäll och impediment. Ett sätt att

minska kostnaderna skulle vara att delvis köpa upp kalhuggen mark som naturligtvis är billigare! Naturvård är mycket långsiktig och får marken vara ifred utvecklas den förr eller senare till urskog.

Mot. 1989/90
Jo772

Marina reservat

Arbetet med inrättandet av marina reservat måste påskyndas. Frågan är om de skyddsinstitut som finns i naturvårdslagen idag är lämpliga med hänsyn till de här områdenas speciella karaktär. Vi föreslår att naturvårdsverket får i uppdrag att se över om de skyddsinstitut som finns i naturvårdslagen är tillräckliga. Om det går att hitta någon lämpligare form för skydd bör naturvårdsverket lägga fram ett förslag till nytt skyddsinstitut. Exempel på områden som bör skyddas är:

- Väderöarna
- Kosterarkipelagen
- Hallands väderö
- Torhamns udde
- Vattnen kring Karlsöarna
- Vattnen kring Fårö och Gotska sandön
- Den obrutna kuststräckan mellan Arkösund och Västervik
- Delar av Stockholms yttre skärgård
- Höga kusten
- Delar av Norrbottens skärgård

Skötseln av naturreservat

Naturvårdsverket betonar i sitt budgetäskande bristen på resurser till vård av naturvårdsobjekt. Mer resurser måste också satsas på övervakning av skyddade områden. I vårt budgetförslag har vi anslagit 30 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Mark i odlingslandskapet

En stor del av de hotade arterna är knutna till odlingslandskapet. Framför allt till naturliga (ej gödslade) slätter- och betesmarker samt småbiotoper som åkerholmar, småvatten och öppna diken. Detta har vi beaktat i vårt lagförslag om biotopskydd som vi presenterar i en annan partimotion.

När det gäller odlingslandskapet är det inte bara frågan om skydd för olika miljöer. De här markerna kräver aktiv skötsel som inte är företagsekonomiskt lönsam för bönderna. NOLA-projektet (Naturvård i OdlingsLandskapet), som betalar lantbrukarna för naturvårdsinsatser, har slagit väl ut men tilldelningen av pengar ligger långt under behoven. Vi har föreslagit en satsning på 40 milj. kr. utöver regeringens förslag för nästa budgetår.

Våtmarker och sumpskogar

Skydd för dessa områden tas upp i vårt lagförslag om biotopskydd och tas också upp utförligare i vår partimotion om skogsbruk.

Vi anser att betydligt strängare krav på tillståndsplikt och naturvårdshänsyn måste ställas för exploatering av den här typen av områden. Det gäller

t.ex. skogsdikning (inkl. skyddsdikning) och torvtäkt. I vårt lagförslag har vi föreslagit att en noggrann miljökonsekvensbeskrivning måste genomföras innan tillstånd ges. En förutsättning för att tillstånd ska kunna lämnas är att det aktuella området inte är biotop för eller har väsentlig betydelse för växt- eller djurarter som tillhör artdatabankens hotkategorier 1 och 2. Artdatabanken utgörs av en lista över hotade arter uppdelade i fyra olika kategorier. De två högsta hotkategorierna (1 och 2) betecknas som akut hotade respektive sårbara. I de fall tillstånd ges måste betydligt strängare krav på försiktighetsmått ställas än i dag.

Naturresurslagen

Naturresurslagen är en lag som genom sin utformning från början var dömd till att bli ett fiasko för naturvården. Meningen är att lagen ska ta hänsyn till olika riksintressen i samhällsplaneringen. Men lagens diffusa begrepp, om vad riksintresse är och avsaknad av vägledning för hur olika riksintressen ska väga mot varandra, gör att bedömningar enligt lagen, i de fall där lagen överhuvudtaget tillämpas görs helt godtyckligt.

En annan svaghet med lagen är att de områden som är skyddade som riksintressen p.g.a. sina natur- och kulturvärden inte längre är skyddade om skyddet t.ex. innebär ett hinder för utvecklingen av det lokala näringslivet. Naturresurslagens diffusa karaktär, och de möjligheter som därför finns till en godtycklig tillämpning, gör att lagen måste sägas vara av mycket underordnad betydelse för att värna om naturområden och naturens mångfald. Bostadsutskottets uttalande om "...angelägenheten att väsentliga bevarandebestånd får ett effektivt stöd genom den nya lagen", var välmenande men tyvärr helt orealistiska p.g.a. lagens konstruktion.

En parlamentarisk kommitté arbetar just nu med en översyn av miljölagstiftningen. I väntan på den utredningen, med förhoppningsvis nya förslag och efterföljande proposition, anser vi att naturresurslagen bör ändras på ett par punkter för att få bort de värsta fadäserna. Riksdagen bör fatta beslut om att stryka andra stycket i lagens 3 kap. 1 § som bl.a. säger att skyddet inte gäller om det hindrar utvecklingen av det lokala näringslivet. Begreppet riksintresse bör preciseras och listan med riksintressanta områden fastställas i lag.

Även om skyddet i naturresurslagen är mycket svagt, vill vi att lagen kompletteras så att följande områden tas med: Ammerån i dess helhet, Emån och Indalsälvens delta.

Ammerån hotas av vattenkraftutbyggnad. Den är ett av de få outbyggda större vattendragen i landet och dessutom landets kalkrikaste älv. Området är en viktig biotop för hotade arter bl.a. flodpärlmusslan. Det lokala motståndet mot exploateringen är starkt.

Invallningsprojektet av Emån måste stoppas. Idag när det allt mer talas om återskapande av våtmarker av miljö- och naturvårdsskäl förstörs naturliga våtmarker och översvämningsmarker. Emån är också en viktig biotop för hotade arter som havsöring och mal. Malen finns idag bara kvar på tre platser i landet! Översvämningsmarkerna är också viktiga för flyttande fåglar som gäss, änder och vadare.

Landets största havsdelta, Indalsälvens delta, hotas nu av motorvägsbyggnad med vidhängande industriområde och turistcentra. Naturområdet är unikt både i Sverige och internationellt. Naturvårdare har försökt stoppa projektet med hänvisning till Bernkonventionen, men eftersom Sverige inte fäster så stort avseende vid att följa internationella konventioner har man misslyckats.

Mot. 1989/90
Jo772

Skyddet för orörda älvar

Sverige är ett land med nästan helt utbyggd vattenkraft. Fortsatt utbyggnad av vattenkraft måste därför stoppas i de få orörda älvarna och biflödena. De sista orörda älvarna och älvsträckningarna fungerar som restbiotoper för många arter som trängts undan av tidigare vattenkraftutbyggnad. Även många mindre vattendrag ligger i farozonen p.g.a. den av riksdagen antagna planen för utbyggnad av minikraftverk. Vi anser att en utbyggnad av minikraftverk inte är förenlig med en bra naturvårdspolitik. Minikraftverken åstadkommer, speciellt räknat per kilowattimme, stora ekologiska skador. Endast en mindre utbyggnad av vattenkraften i form av effektiviseringar kan accepteras.

I en annan partimotion har vi lagt fram krav på grundlagsskydd för de fyra största älvarna.

Våra förslag innebär att bl.a. följande vattendrag får ett kraftfullt skydd:

- Torne älv
- Kalix älv
- Råne älv
- Pite älv
- Vindelälven
- Moälven
- Öreälv
- Flårkan
- Haverö strömmar
- Mellanljusnan
- Voxnan
- Ammerån
- Meåforsen i Faxälven
- Härjeån
- Emån

Motortrafik i naturen

Motorbåtstrafik är störande för såväl människor som fågel- och djurlivet i insjöar och innerskärgården. För att komma till rätta med problemen måste bestämmelserna skärpas både vad gäller krav på bullernormer för båtarna och hastighetsgränser. I vår sjöfartspolitiska motion har vi behandlat problematiken utförligare.

Terrängkörningen på barmark med motordrivna fordon orsakar svåra skador på vegetationen. Särskilt allvarliga blir skadorna i känsliga naturtyper som på kalfjäll och i våtmarker. Huvudregeln är att terrängkörning på barmark är förbjuden i terrängkörningslagen, men undantag finns. Naturvårds-

verket har tidigare föreslagit att barmarkskörning på kalfjället ska förbjudas även i samband med renskötseln och för kommunala och statliga tjänstemän i tjänsten, vilka idag har den rättigheten enligt terrängkörningsförordningen. Vi anser att terrängkörning när det är barmark ska förbjudas på kalfjället och i våtmarker även i samband med renskötseln och för kommunala och statliga tjänstemän i tjänsteärende.

Den s.k. helikopterskidåkningen är ett turistnöje som har expanderat starkt. Motorljudet är störande för både djur och människor. "Helikopterskidåkarna" bör inte tillåtas förstöra naturupplevelsen för andra. Därför måste helikopterskidåkningen begränsas kraftigt genom att förbjudas i de områden där den kan verka störande. Dessutom ska den inte tillåtas i den obrutna fjällkedjan.

Skoterkörningen verkar störande på liknande sätt som helikopterskidåkningen och bör begränsas. Frizoner där snöskoterkörning inte är tillåten bör inrättas. Inom nationalparker anser vi att skotertrafiken är ett så störande inslag att den bör förbjudas helt.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett långsiktigt mål för naturvärden är att skydda 10% av alla representativa naturtyper.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att naturvårdspolitiken bör harmoniseras i enlighet med vad som anförts i Världsstrategin för miljövård.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av marina reservat.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre skydd för våtmarker och sumpskogar.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att E-mån skall skyddas i naturresurslagen.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Amerån i sin helhet skall skyddas i naturresurslagen.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Indalsälvens delta skall skyddas i naturresurslagen.¹]

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att fler nationalparker skall inrättas i enlighet med vad som anförts i motionen.

6. att riksdagen beslutar att stryka "inom berörd del" i 26 § naturvårdslagen,

[att riksdagen beslutar stryka andra stycket i 3 kap. 1 § naturvårdslagen.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att begreppet riksintresse för natur- och kulturvärden måste preciseras och listan med riksintressanta områden fastställas i lag.¹]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag så att samtliga orörda älvar, biflöden och åar skyddas.¹]

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta regler för motorbåtstrafik inomskärs och i insjöar och skärpta prestandanormer för bulleregenskaper för motorbåtar,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta regler för barmarkskörning på kalvfjäll och i våtmarksområden,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om begränsningar av s.k. helikopterskidåkning,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om begränsningar för snöskoterkörning.

Mot. 1989/90
Jo772

Stockholm den 22 januari 1990

Inger Schörling (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Roy Ottosson (mp)

Kent Lundgren (mp)

Åsa Domeij (mp)

Anna Horn af Rantzien (mp)

¹ 1989/90:Bo518